

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ НА ОСНОВІ КВАЛІМЕТРІЇ

1. Вступ. Перехід до ринкових умов функціонування в Україні привносить специфіку в теорію та практику регіонального управління розвитком територій, територіально-виробничих комплексів, міст та інших територіально-адміністративних утворень. Сповідуючи соціальні пріоритети розвитку регіонів, а ринкові принципи конкурентоспроможності регіонів, державний і регіональний менеджмент активно формує попит на науково обґрунтовані методично-практичні розробки щодо здійснення об'єктивного аналізу та оцінки використання потенціалу курортно-рекреаційних територій (КРТ).

Тому ідея формування теоретико-методичних основ, перш за все, економічного аналізу виступає, з одного боку, актуальною та необхідною ланкою управлінського, регуляторного, оціночного механізму державного й регіонального управління потенціалом розвитку КРТ, а з іншого, — передумовою проведення системного аналізу, діагностики, моніторингу використання потенціалу розвитку просторового середовища курортних територій, зокрема приморських.

У економічній літературі використовуються переважно статистичні методи аналізу використання потенціалу (КРТ) [1, 2, 3], в той час як методики проведення економіко-математичного аналізу, кваліметричних методів аналізу використання потенціалу КРТ до останнього часу не отримала належного комплексного, всебічного наукового забезпечення. Саме тому тема статті є актуальною та своєчасною з огляду на теорію та практику регіонального управління.

Мета дослідження — кваліметричний аналіз використання потенціалу КРТ.

Результати дослідження. Основу системи курортно-рекреаційної економіки складає певне просторове середовище. Економічний рекреаційний простір являє собою територію, що містить множинну об'єктів та систему взаємозв'язків між ними: міські та сільські курортні поселення, округи санітарної охорони, сільськогосподарські та рекреаційні землі, суб'єкти господарювання, транспортні, інформаційні, інженерно-комунальні мережі, житловий та курортний готельний фонд тощо. В роботах інших дослідників якісний потенціал рекреаційного економічного простору визначається такими характеристиками:

щільності — показників чисельності населення та рекреантів, обсягу валового регіонального продукту, природних лікувальних ресурсів, основного капіталу, інвестиційних ресурсів тощо в розрахунку на одиницю рекреаційного простору;

розміщення — системи показників концентрації, диференціації, розподілу населення та економічної діяльності рекреаторів, граничне рекреаційне навантаження на екосистему геліо-, аква-, території;

гармонійності — інтенсивності економічних зв'язків у межах курортно-рекреаційної системи між складовими простору (ресурсів), капіталу та людей,

мобільності товарообігу продукцією та послугами, детермінованих розвитком транспортних та комунікаційних мереж, а також ступенем розвитку інтеграційних форм господарювання на основі кластеризації [4, с. 54–55].

Під курортно-рекреаційними територіями нами розуміються рекреаційні, курортні й лікувально-оздоровчі місцевості, які характеризуються наявністю відповідних умов забезпечувати регенеративні, профілактичні, оздоровчі, лікувальні функції. Дана теза знаходиться у контексті сучасних поглядів на визначення КРТ [5, с. 15–16; 6, с. 107].

Отже, потенціал рекреаційних територій ідентифікується у системі кількісних та якісних показників. Якісні показники використання потенціалу рекреаційних територій визначаються:

а) місцезорозташуванням територій стосовно вигод доступності до різноманітних об'єктів обслуговування та праці; доступністю до загальноміських зон відпочинку та розваг; належним транспортним сполученням;

б) функціональною інфраструктурою території: забезпеченістю лікувально-оздоровчими установами, закладами обслуговування, харчування, готельних послуг, розваг;

в) атрактивними властивостями: ландшафтна архітектура, естетично-пізнавальні об'єкти, природне та культурне надбання;

г) соціальними характеристиками: безпекою життєдіяльності та відпочинку, міжнаціональною, міжконфесійною терпимістю, політичною стабільністю;

д) екологічною складовою та санітарно-епідеміологічним станом території.

Кількісні показники використання потенціалу рекреаційних територій умовно можна звести до наступних критеріальних ознак:

а) зношеність та введення в експлуатацію курортної виробничої інфраструктури: інженерних мереж та будівельних споруд, промислово-видобувних об'єктів;

б) стан розвитку соціальної інфраструктури: житлових об'єктів, адміністративно-громадських об'єктів тощо;

в) кадастрова оцінка основних типів природно-цінних земель: курортних, лікувально-оздоровчих території, національних парків, ландшафтних парків, природних заповідників, заказників;

г) екологічний та санітарно-епідеміологічний стан середовища: повітряного басейну, ґрунтових вод, шумовий та радіаційний фон, рекреаційне навантаження, озеленення території;

д) проведення зонування курортних земель: перша зона — зона суворого режиму, друга зона — зона обмежень, третя зона — зона спостережень.

У економічній літературі представлено концептуальну схему комплексного підходу до оцінки використання рекреаційного потенціалу території з позиції споживача [7, с. 39] (рис.1).

Потенціал КРТ представлено у різноманітних видах та призначеннях. Окрім традиційних складових — природо-

Рис.1. Комплексний підхід до оцінки рекреаційного потенціалу регіону (з позиції рекреанта)

ресурсної, інформаційної, кадрової тощо вирізняються і новітні елементи потенціалу КРТ — іміджового, естетичного, атрактивного. Зарубіжна практика свідчить і про вдалі проекти реалізації виробничого та інфраструктурного потенціалу КРТ. Так, тільки перенесення залізничної колії з прибережної смуги в районі Великого Сочі у Росії дозволить трансформувати ландшафтний потенціал КРТ, що дасть змогу створити додатково 70 тис. робочих місць, а кількість відпочивальників збільшиться на 3 млн. осіб. [8].

Потенціал курортно-рекреаційних територій як специфічних місцевостей покликаний сприяти задоволенню потреб громадян у відновленні здоров'я та здатності їх до творчості. Тому у даній статті розглянемо оцінку використання атрактивного потенціалу КРТ, що є показником привабливості території і відображає стан конкурентоспроможності тих чи інших курортних територій.

На основі окремих технічних та вартісних показників виводиться сукупний індекс конкурентоздатності рекреаційної території. Цінність рекреаційного простору визначається унікальністю його території: природною, культурною, пізнавальною складовою; екологічною чистотою; інфраструктурою забезпеченістю, спрямованими на підвищення комфортності та безпеки отримання споживачами рекреаційних послуг.

Сутність кваліметричного підходу зводиться до методів кількісної оцінки якості продукції шляхом використання числових величин [9, с.146]. За кожною якісною характеристикою привабливості курортно-рекреаційної території встановлено відповідний ранг ціннісної ваги, що відображено в табл. 1.

У ролі експертів виступали члени громадської ради з розвитку туризму у м. Бердянськ та відділу курортної сфери міськвиконкому. Загальна оцінка використання атракційного потенціалу території визначалась на основні кваліметричного методу, зокрема функцією (1: 1):

$$Q = a_1 * X + a_2 * X_n + \dots + a_n * X_n \quad (1: 1)$$

де

Q — індекс атрактивності,
 a_n — ціннісний ранг фактору атракції,
 X — вагомість критерія ефективності.

Таблиця 1

Кількісна оцінка факторів атрактивності курортно-рекреаційної території [10, с. 271]

Фактори		Значимість критерію*, X	Ранг факторів, a ₁ & a ₁₇	Індекс атрактивності (Q)
1. Природні	Природні лікувальні ресурси, рекреаційне середовище	0,132	17	2,244
	Клімат	0,099	7	0,693
2. Соціальні	Громадські споруди, пам'ятки культури, стадіони	0,051	10	0,51
	Культурні заходи	0,029	6	0,54
	Етнографічні особливості Ремісницькі центри	0,026	8	0,208
	Ярмарки і виставки	0,011	4	0,044
	Ставлення до туристів	0,054	5	0,27
3. Історико-культурні	Археологічні пам'ятки, історичні пам'ятки	0,057	11	0,627
	Мистецькі архітектурні пам'ятки	0,053	9	0,477
	Історичні пам'ятні місця	0,065	13	0,845
	Можливості для занять спортом	0,046	2	0,092
4. Рекреаційне та торговельне обслуговування	Можливості для підвищення освітнього рівня	0,015	3	0,045
	Можливості для відпочинку	0,032	14	0,448
	Можливості для розваг	0,045	12	0,54
	Торговельне обслуговування	0,036	1	0,036
5. Інфраструктура, харчування, розміщення	Курортна інфраструктура	0,131	16	2,096
	Можливості для харчування та розміщення	0,125	15	1,845

* Значимість критерія визначається в межах від 1 до 0.

З аналізу оціночних характеристик видно, що можливості території щодо надання відпочинку, розваг, розвинутою соціальною інфраструктурою разом із пізнавальними туристичними об'єктами складають найвищі цінності рекреаційної території серед туристів — коефіцієнт атрактивності від 2,44 до 1,85, в той час як індекс привабливості торговельного обслуговування складає всього 0,036.

Разом з тим, споживачі курортно-рекреаційних послуг суттєво відрізняються за демографічними, поведінковими, географічними, психографічними характеристиками, що вимагає від маркетологів проведення сегментації ринку споживачів та формування відповідного продукту (послуги), які б максимально задовольняли запити та попит споживачів. На аналогічний підхід вказує зарубіжна практика. Для прикладу, «зірковість» готелю в Єгипті визначається не наявністю чи відсутністю позолочених кранів, чи кількістю перських килимів в апартаментах, а їх розташуванням і естетичним потенціалом — можливістю споглядання за миловидним краєвидом з вікна номеру.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. У системі територіального менеджменту курортних зон та місцевостей має враховуватися використання як компонентів традиційного потенціалу території, так і новітніх — інформаційного, іміджевого, естетичного, атрактивного.

2. Кваліметричний підхід до оцінки використання потенціалу території дозволяє встановити реальну ринкову вагу складових потенціалу курортно-рекреаційної території у створенні рекреаційного продукту, визначити елементів-лідерів та аутсайдерів, ефективно розвивати рекреаційну діяльність на випередження купівельних уподобань та запитів.

Предметом подальших досліджень має стати комплексне дослідження оцінки видів економічного потенціалу КРТ.

Література

1. Семенов В. Ф., Михайлик О. Л., Галушкіна Т. П. Екологічний менеджмент. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 516 с.;
2. Бабурин В. Л., Мазуров Ю. Л. Географические основы управления: Курс лекций по экономической и политической географии. Учебн. пособие. — М.: Дело, 2000. — 288 с.
3. Буркинський Б. В., Степанов В. Н., Харичков С. К. Природопользование: основы экономико-экологической теории. — Одесса: ИПРЭИ НАНУ. — 1999. — 253 с.
4. Василенко В. Н. Архитектура регионального рыночного пространства. — Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд». 2006. — 311 с.
5. Маршаллова А. С., Новоселов А. С. Основы теории регионального воспроизводства. 2-е изд. — М.: Инфра-М, 2006. — 393 с.
6. Мельникова Н. В. Особенности формирования эколого-экономических систем курортных территорий // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2008. — № 1. — С. 105–109.
7. Бережна І. В. Деякі аспекти теоретичних підходів до оцінки рекреаційного потенціалу Криму // Культура народів Причорномор'я. — 2004. — Вып. № 67. — С. 36–40.
8. Рувинский А. Курортное побережье станет зоной малого бизнеса // http://businesspress.ru/newspaper/article_mId_33_aId_352099.html
9. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 470 с.
10. Гудзь П. Кваліметричний метод оцінки стану привабливості курортно-рекреаційної території // Прометей: регіон. зб. наук. праць з економіки / ДЕГІ; ІЕПД НАН України. — Вип. 1 (16). — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. — С. 269–271.